

knappar. Guldpaper gör också en förträfflig efect i deras prydnad, de upklistra håret med talg och pålägger det med sigtad krita. Pendeloquer af ljuskronor samt all slags glas och glitter apliceras öfver alt; och ungefär ser hon ut som denna figur, hvilken kan täfla med vildarna om smaken och valet af gränslåt.»

Bengt O. H. Hildebrand.

»Midsommarstakar» eller »majstänger».

Då jag under vintern 1911—1912 sysslade med gottländska kyrkoinventarier fann jag icke en gång utan allt som oftast, att »midsommarstakar» eller »majstänger» nämndes såsom kyrkliga inventarieföremål. Själfva namnet lät en misstänka, att dessa inventarier dock voro af helt annan art än t. ex. predikstolar och dopfuntar. Hvad kunde de ha använts till? Hvarifrån hade de kommit? Kunde de vara att sammanföra med de majstänger, som resas vid midsommar litet hvarstädes i våra bygder och tidigare i länder, där våren infaller tidigare på året?

P. A. Säve omtalar i sin reseberättelse såsom antikvitetsintendent, nu förvarad i Statens Historiska Museum, på ett par ställen dylika majstänger. Så nämner han, att i Lau kyrka på södra delen af ön funnos 14 dylika, samt tillfogar en intressant upplysning om, att de voro placerade på altaret, vid predikstolstrappan samt vid och öfver kvinnfolksbänkarna.¹ Som på så många andra håll inom och utom vårt land var nämligen församlingen i en gottländsk kyrka sedan gammalt under gudstjänsterna delad så, att karlarna sutto söder om och kvinnorna norr om stora gången. Det var således endast ingångarna till dessa senares bänkar som pryddes af majstänger. Karlsidan skulle vara utan. Utom från Lau finnes hos Säve en likartad uppgift från När, grannsocken till Lau — båda kända för sin konservatism i sedvänjor.

Men det är icke blott på litterär väg vi veta något om dessa majstänger. Man kan nämligen ännu eller har åtminstone för ej så länge sedan i kyrkor på Gottland kunnat påträffa mer eller mindre skadade exemplar i något hörn eller uppe i tornet. Det var

¹ S. Ambrosiani, Gottländska kyrkoinventarier, Stockholm 1912, s. 91.

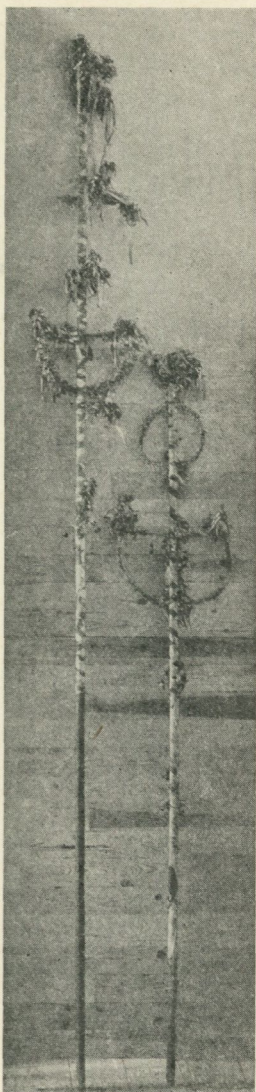

Fig. I. »Majstänger»
från Halls kyrka, Gotthland.
Gottlands Fornsal, Visby.

ej längre tillbaka i tiden än år 1910, som Gottlands Fornsal i Visby fick mottaga sex dylika från Halls kyrka, belägen på nordligaste delen af ön. Dylika, fig. 1, bestå af en 2 å 3 meter lång käpp, omlindad med pappersremсор i olika färger såsom blått, gult, rött och hvitt. Vid staken kunna vara fästade en eller två tvärsålar, ringar och andra prydnader, alla omlindade med olikfärgade pappersremсор. Linné,¹ som sett majstänger i Martebo kyrka, omtalar att i deras utsmyckning äfven ingick hyfvelspån af horn, hvilka voro snöhvita som ett nytt pergament.

Dessa majstänger iordningställdes till midsommar. Midsommaraften skulle kyrkan »majas». Björkar restes vid portalerna, björkruskor sattes vid hvarje bänk och altaret kläddes med björkris. I senare tid användes också blomster ibland löfvet. Det var bondhustrurna, som majade kyrkan. Mellan majstängerna framme vid altaret och de båda stora figurerna af Aron och Moses å den stora sandstensuppsatsen å altaret skulle i Etelhem hängas en guirland af löf. Denna skulle bindas af kyrkvärdarnas hustrur.² Vi se således, att kyrkorna, då växtligheten nått sin fullkomning vid midsommartid, af bondkvinnorna smyckas till en särskildt högtidlig gudstjänst på den dag, då solen stod högst på himmelen, då häruppe i Norden dagen varade nästan dygnet rundt.

Att dessa med papper virade käppar fått namnet midsommarstakar torde vara en be-

¹ Carl Linnæi Öländska och Gothländska Resa, Stockholm 1745, Jun. 26 Martebo.

² Enligt benäget meddelande från amanuensen Nils Lithberg.

nämning, som uppkommit på grund af deras iordningställande till och användande vid midsommargudstjänsten. Deras andra namn majstänger visar hän på, att de skola förstås i samband med likartade forntroföreteelser, med andra vegetationsstänger. Om sådana har Edv. Hammarstedt vid flere tillfällen lämnat intressanta meddelanden. Jag hänvisar till hans uppsats »Striden om vegetationsstängen» i denna tidskrift 1907. Har man satt sig in uti, hvad dessa vegetationsstänger i religionshistoriskt hänseende innebära, blir deras uppträdande vid den katolska kyrkans högaltare ett religionshistoriskt fenomen af verkligt intresse. Den romerska kyrkan på Gottland (såsom den också gjort i andra fall på andra håll) har således upptagit det centrala i en äldre kult — vegetationsstängen (jfr t. ex. palmsöndagsgrenarna), sannolikt emedan den inom denna äldre kult intog en egenartad framstående ställning — och lät sådana på en af sina helgdagar, Sankt Hans dag, midsommardagen, vid gudstjänstfirandet få framträdande platser.

—a—i.

»Skjuta björn och böta på björnhuden.»

En gammal bröllopssed från Njurunda socken i Medelpad.¹

Under far och farfars tid, då bröllopet stundom räckte sju dagar å rad, förekom en sedvänja, som benämndes »skjuta björn och böta på björnhuden». Härvid tillgick sålunda:

Andra bröllopsdagen var det någon af gästerna, som i all tysthet tog och klädde ut sig, så godt det sig göra lät, till björn, hvarpå han for omkring som ett yrväder i byn och gjorde »nidsverk», såsom att släppa ut kreaturen ur ladugårdarna, vräka omkull och kasta omkring sig hvarjehanda saker, som lågo i hans väg och dylikt. Så snart man ifrån bröllopsgården märkte, att nalle huserade i byn, gällde det att skjuta honom. Detta fullgjordes af några, som voro utklädda till lappar och beväpnade med bössor. Skrikande och hojtande foro de efter björnen och jagade honom från den ena ändan

¹ Efter gamla personers utsago upptecknad i södra Njurunda. Jfr Fataburen 1913, s. 1—16 (märk särskildt s. 5).